

Список використаних джерел:

1. Качур В.О. До розуміння та визначення поняття «джерела права» / В.О. Качур // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – 2013. – № 6–1. – С. 36–39.
2. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3 т. / отв. ред. М.Н. Марченко. – М. : НОРМА, 2001– . – Т. 2 : Право. – 2001. – 549 с.
3. Теория права и государства : [учебник для вузов] / под ред. Г.Н. Манова. – М. : БЕК, 1995. – 549 с.
4. Марченко М.Н. Источники права : [учебное пособие] / М.Н. Марченко. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2005. – 760 с.
5. Орлюк О.П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства / О.П. Орлюк – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 104 с.
6. Кротюк В.Л. Національний банк – центр банківської системи України: організаційно-правовий аналіз / В.Л. Кротюк – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 248 с.
7. Костюченко О.А. Банківське право : [підручник] / О.А. Костюченко. – 3-тє вид. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 928 с.
8. Приходько В.П. Особливості системи джерел банківського права / В.П. Приходько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dspace.uabs.edu.ua/jspui/1/Prikhodko.pd.
9. Олейник О.М. Основы банковского права : [курс лекций] / О.М. Олейник. – М. : Юристь, 1997. – 450 с.
10. Качан О.О. Банківське право : [навч. посіб.] / О.О. Качан – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 288 с.
11. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – М. : БЕК, 1995. – 320 с.
12. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI (редакція від 1 травня 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/2453-17.

ПІДГОРНИЙ Б. А.,
здобувач кафедри
адміністративного права
та адміністративної діяльності
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.95

**ФОРМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ
СИНТЕТИЧНИХ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ: ЗМІСТ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ**

Статтю присвячено дослідженню сутності форм адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Встановлено поняття, охарактеризовано їх класифікацію у сфері адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Виділено правові та неправові форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів запропоновано умовно поділити на три групи, які передбачені в таких нормативних актах: а) Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», б) Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», в) інших законодавчих та нормативних актах.

Ключові слова: поняття, класифікація, форми, адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів.

Стаття посвящена дослідженню сутності форм адміністрування протидії незаконному обороту синтетических наркотических засобів. Установлено поняття, дана їх класифікація в сфері адміністрування протидії незаконному обороту синтетических наркотических засобів. Виділені правові та неправові форми адміністрування протидії незаконному обороту синтетических наркотических засобів. Форми адміністрування протидії незаконному обороту синтетических наркотических засобів пропонується умовно розділити на три групи, які передбачені такими нормативними актами: а) Закон України «Про наркотическі засоби, психотропні речовини та прекурсори»; б) Закон України «Про заходи протидії незаконному обороту наркотических засобів, психотропних речовин та прекурсоров та вживанню ними»; в) інші законодавчі та нормативні акти.

Ключеві слова: *поняття, класифікація, форми, адміністрування протидії незаконному обороту синтетических наркотических засобів.*

The article is devoted to the study of the essence forms of administration of combating illicit trafficking of synthetic drugs. Set of concepts, their classification is given in the field of administration of combating illicit trafficking of synthetic drugs. Selected legal and illegal forms of administration of combating illicit trafficking of synthetic drugs. Forms of administration of illicit trafficking of synthetic drugs proposed to be divided into three groups, provided: a) the Law of Ukraine “On narcotic drugs, psychotropic substances and precursors”; b) in the Law of Ukraine “On measures against illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors and abuse”, in other laws and regulations.

Key words: *concept, classification, forms, administration of combating illicit trafficking of synthetic drugs.*

Вступ. Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що різко прогресуюча проблема незаконного обігу та споживання синтетических наркотиків є безпосередньою та реальною загрозою здоров'ю нації та національній безпеці держави. Адміністрування протидії незаконному обігу синтетических наркотических засобів має свої форми діяльності. Необхідно зазначити, що в правовій державі будь-яка форма адміністрування протидії незаконному обігу синтетических наркотических засобів здійснюється лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені законодавством.

У юридичній науці окремим питанням форм державного управління в адміністративному праві приділяли увагу такі українські й зарубіжні вчені, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрушко, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.Я. Настюк, Є.В. Додін, С.Г. Стеценко, В.М. Гарашук, І.П. Голосніченко, Х.П. Ярмак, О.М. Шевчук та інші. Аналіз наукових джерел показав, що дослідження сутності адміністрування протидії незаконному обігу синтетических наркотических засобів не проводилось.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є вивчення особливостей адміністрування протидії незаконному обігу синтетических наркотических засобів в аспекті визначення його змісту, поняття та правової структури, а також класифікації таких форм.

Результати дослідження. Для визначення поняття «форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетических наркотических засобів», а також для можливого усунення розбіжностей не тільки в термінології, але й у підходах до класифікації цих форм необхідно зрозуміти, що означає саме поняття «форма». Визначення поняття «форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетических наркотических засобів» чинне законодавство не містить. У довідковій літературі форма – це вираження будь-якого змісту або чого-небудь іншого [1, с. 1427]. Термін «форма» означає «тип, будова, спосіб організації чого-небудь»;

зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний із сутністю, змістом» [2, с. 1328]. Філософський словник визначає форму як зовнішній образ, зовнішнє вираження будь-якого змісту, а також визначений або визначаючий порядок перебігу на відмінність від його аморфного матеріалу чи змісту. [3, с. 489]. У цьому плані аналогічну за характером точку зору має В.М. Гаращук, який визначив, що форма – це зовнішній прояв (результат) конкретних контрольних або наглядових процесуальних та організаційних дій, який зримо виявляється в певних актах за результатами діяльності перевіряючих [4, с. 163]. Тобто під формою зазвичай розуміють той чи інший варіант зовнішнього вираження змісту.

Ю.П. Битяк зі співавторами вважає, що форма управління визначається як зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюються органами виконавчої влади для реалізації поставлених перед ними завдань [5, с. 134]. С.Г. Стеценко вказує, що форми управління – це зовнішні прояви конкретних дій органів виконавчої влади чи їхніх посадових осіб, у яких реалізується компетенція цих органів (осіб) [6, с. 169]. В.Б. Авер'янов під формами державного управління розуміє відмінні за своїм характером та наслідками способи зовнішнього вираження діяльності органів виконавчої влади [7, с. 273]. Отже, більшість учених, які зверталися до дослідження форм державного управління, також визначали їх як зовнішній вираз здійснюваних дій. У сучасній правовій науці загальноприйнятою є класифікація форм державного управління на правові (які тягнуть за собою певні юридичні наслідки) та неправові (які не зумовлюють настання юридичних наслідків) [8, с. 57; 5, с. 134; 6, с. 170].

Правові форми поділяються на такі: 1) видання нормативних актів управління; 2) видання індивідуальних актів управління; 3) укладання адміністративних договорів; 4) здійснення юридично значущих дій. Крім зазначених видів, виділяють й інші критерії класифікації форм державного управління: а) очікувані результати за цим критерієм розрізняють позитивне регулювання (регулювання суспільних відносин із метою їх упорядкування) та реакція на негативні явища в цій сфері (притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності); б) юридичний зміст, де доцільно розрізняти уповноважуючі, зобов'язуючі та забороняючі форми державного управління [6, с. 170–172]. Деякі дослідники виокремлюють матеріальну правову форму (вона являє собою сукупність передбачених правовими нормами повноважень суб'єкта та/або обов'язків підконтрольних суб'єктів) та процесуальну правову форму [9]. Серед неправових форм державного управління розрізняють такі: 1) проведення організаційних заходів (проведення нарад, зборів, конференцій тощо); 2) здійснення матеріально-технічних операцій (діловодство, підготовка аналітичних і статистичних даних, складання звітів, довідок, оформлення документів) [6, с. 170–172]. На думку Ю.П. Битяка та співавторів підручника «Адміністративне право України», до правових форм належать правовстановлююча, правозастосовна, правоохоронна форми діяльності [5, с. 135], а С.О. Кравченко до неправових форм відносить виховні й організаційні тощо [10, с. 226].

Розглянемо правові та неправові форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Нормотворча діяльність суб'єктів адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів – це діяльність будь-якого органу державної влади чи його структурних підрозділів і посадових осіб щодо встановлення, зміни, доповнення або скасування норм антинаркотичного права, видання та введення в дію нормативно-правових актів, що регламентують порядок здійснення адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів.

Правозастосовна форма діяльності суб'єктів адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів полягає у виданні правозастосовних актів, які деталізують матеріальні та процесуальні норми антинаркотичного законодавства.

Правоохоронна форма діяльності суб'єктів адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів передбачає в межах своїх повноважень застосування заходів щодо усунення порушень, виявлених під час здійснення адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів.

Організаційна форма адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів характеризується створенням умов для виконання правових форм і конкре-

тизується в повноваженнях органів адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів.

Виховна форма адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів полягає в створенні відповідних умов для підвищення рівня правосвідомості всіх осіб щодо дотримання законодавства у сфері адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів, створення умов для їх самовиховання.

Зауважимо, що практично всі форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів можна знайти також шляхом формально-логічного аналізу чинного законодавства України. Так, ст. 2 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» визначено, що законодавство про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів та зловживанню ними складається із Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», цього закону та інших законодавчих актів [11].

Отже, враховуючи наведене, можемо вказати, що відповідно до законодавства форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів можна поділити на три групи, які передбачені такими нормативними актами: а) Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», б) Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», в) інші законодавчі та нормативні акти.

Розглянемо першу групу форм адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Так, у Законі України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР встановлено повноваження органів виконавчої влади, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб у сфері обігу наркотичних засобів. Цим законом визначено такі основні форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів:

1) здійснюється огляд складських, торговельних та інших приміщень, що знаходяться в користуванні юридичної особи та використовуються у сфері обігу наркотичних засобів (ст. 5);

2) інвентаризація – суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність з обігу наркотичних засобів, зобов'язані за формою та в установленому порядку проводити щоквартальну інвентаризацію наркотичних засобів, які є в їх розпорядженні, та складати відповідний баланс товарно-матеріальних цінностей. Відомості про розбіжності в балансі або невідповідність показників балансу результатам проведеної інвентаризації наркотичних засобів протягом трьох календарних днів після їх виявлення подаються щодо операцій, проведених із наркотичними засобами, у межах території України до МВС України; щодо експортно-імпортних операцій, проведених із наркотичними засобами, – МВС України та Служба безпеки України (ст. 33);

3) заслуховування звітів – суб'єкти господарювання, які здійснюють відповідну діяльність з обігу наркотичних засобів, зобов'язані подавати такі форми звітності: а) щоквартальні звіти про кількість наркотичних засобів, що виробляються, виготовляються, ввозяться на територію України чи вивозяться з території України; б) щорічні звіти про наркотичні засоби, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що виробляються, виготовляються, ввозяться на територію України, вивозяться з території України, реалізуються чи використовуються, а також про кількість запасів наркотичних засобів станом на 31 грудня звітного року (ст. 32) тощо [12].

Розглянемо особливості другої групи форм адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Так, у Законі України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР з урахуванням міжнародних зобов'язань визначено систему заходів в Україні, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів та зловживання ними, а також визначено права й обов'язки юридичних осіб і громадян у зв'язку із застосуванням цього закону [11].

З огляду на зміст цього закону форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів можна поділити на два види: 1) протидію незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів; 2) протидію незаконному вживанню синтетичних наркотичних засобів тощо.

Адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів виражається як конфіскація (ст. 6), запити правоохоронних органів про розміщення коштів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів (ст. 7), огляд транспортних засобів, вантажів й особистих речей громадян (ст. 8) тощо.

Адміністрування протидії незаконному вживанню синтетичних наркотичних засобів виражається у формах медичного огляду та медичного обстеження осіб, які зловживають наркотичними засобами (ст. 13), відшкодування витрат на медичний огляд, медичне обстеження або лікування (ст. 15), розгляд матеріалів у суді про направлення осіб на примусове лікування від наркоманії (ст. 17), дострокове звільнення від примусового лікування від наркоманії (ст. 18), продовження строку примусового лікування від наркоманії (ст. 19), збереження жилого приміщення за особами, хворими на наркоманію (ст. 20), тощо [11].

Розглянемо особливості третьої групи форм адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів, що передбачені в інших законодавчих та нормативних актах. Вибір форм адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів відбувається суб'єктом адміністрування в цій сфері та здійснюється в межах, що окреслені його повноваженнями або прямо передбачені в правовій нормі.

В основному відповідні форми передбачені правовими актами, що регламентують діяльність такого суб'єкта [13, с. 186]. Як уже відомо, у п. 45 постанови Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 589 «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» контроль за виконанням суб'єктами господарювання вимог законодавства у сфері адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів покладено на Державну службу з контролю за наркотиками України (далі – ДСКН України), Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України, Службу безпеки України, Державну фіскальну службу України (далі – ДФС України) та інші органи в межах їх повноважень [14].

Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР встановлює, що протидію незаконному обігу наркотичних засобів здійснюють МВС України, Служба безпеки України, Генеральна прокуратура України, ДФС України, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону, ДСКН України та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень [11].

Розглянемо форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів на прикладі ДСКН України. Так, повноваженнями ДСКН України, що затверджені Указом Президента України «Питання Державної служби України з контролю за наркотиками», визначено такі основні форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів:

а) аналіз та одержування інформації та інші відомості про наркотичні засоби, які перебувають в обігу (пп. 2 п. 6);

б) отримання, аналіз та узагальнення в межах своїх повноважень інформації про стан справ у сфері обігу наркотичних засобів та протидії їх незаконному обігу (пп. 8 п. 4);

в) забезпечення збирання та узагальнення інформації про джерела та шляхи надходження в незаконний обіг наркотичних засобів (пп. 7 п. 4);

г) розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних із діяльністю ДСКН України, її територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління (пп. 5 п. 5), тощо [15].

Висновки. Форма адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів – це зовнішній вияв юридично значущих процедур адміністрування протидії

незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів. Форми адміністрування протидії незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів різноманітні та можуть змінюватись залежно від змін у системі адміністрування, напрямів його або повноважень органів, що його здійснюють, а також доповнювати методи такого адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохорова. – изд. 4-е. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 1600 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТ «Перун», 2001. – 1440 с.
3. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 576 с.
4. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право» інформаційне право» / В.М. Гаращук. – Х., 2003. – 412 с.
5. Адміністративне право України : [підручник] / за ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с.
6. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2009. – 640 с.
7. Виконавча влада і адміністративне право : [монографія] / [В.Д. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, І.П. Голосніченко та ін.] ; за ред. В.Д. Авер'янова. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
8. Ківалов С.В. Адміністративне право України : [навч.-метод. посіб.] / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – О. : Фенікс, 2008. – 388 с.
9. Тимошин В.В. Поняття форми державного контролю господарської діяльності у сучасній державно-правовій теорії / В.В. Тимошин // Наукові праці Межрегіональної Академії управління персоналом. – 2011. – Вип. 2 (29). – С. 149–153.
10. Кравченко С. Форми державного контролю за охороною та використанням земель житлової та громадської забудови в містах / С. Кравченко // Право України. – 2009. – № 10. – С. 225 – 231.
11. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Закон України від 15 лютого 1995 р. № 62/95 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 62.
12. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60.
13. Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.Ф. Андрійко. – К., 1999. – 390 с.
14. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом : постановва Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 589 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 44. – Ст. 1477.
15. Питання Державної служби України з контролю за наркотиками : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 457/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1263.

